របៀបដល់កំរិតណា កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ អាច សង្ឃឹមលើសាធារណរដ្ឋចិនប្រជាមានិត?

ចំណាប់ដែលក្បៀកប្រទេសចិនទៅនឹងប្រទេសកម្ពុជា ក្នុងកាលៈទេសៈសព្វថ្ងៃនៃការទាក់ទង ចិន-ខ្មែរ បានត្រូវរឹតតែឡើងដោយតែពាក្យពីរម៉ាត់ "ប្រយោជន៍រដ្ឋ", ដូចដែលបានសរសេរដោយអ្នកធ្វើយចូលម្នាក់នៃទស្សនាវដ្ដីសេដ្ឋកិច្ចចុងបូព៌ាប្រទេស, ណាយ៉ាន់ ចាន់ដា (អានទំព័រ ១០១, លេខយោង ១៦)

នៅខែមករា ១៩៧៣ ពេលដែលសន្និសីទនៅប៉ារីសលើប្រទេសវៀតណាមកំពុងធ្វើឡើង, អនុរដ្ឋលេខាធិការអាមេរិកាំង ស៊ុល្លីវ៉ាន់ បានចោលពាក្យដូចតទៅនេះ ៖ "ប្រទេសចិនចូលចិត្តឃើញមានរដ្ឋ បួន "របៀបស្រុកបល់កង់"(*) ជាងឥណ្ឌូចិនតែមួយក្រោមការណែនាំនៃវៀតណាមខាងជើង ដែលនៅក្រោមឥទ្ធិពលសហភាពសូវៀត" (ស៊ិច) (មើលទស្សនាវដ្ដីសេដ្ឋកិច្ចចុងបូព៌ាប្រទេស, ខែកុម្ភៈ ១៩៧៣)។ ក្រោយការចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងដែលបញ្ចប់សន្និសីទដដែល, ហិនរី គីស្សិញ្ជើ[១] បាននិយាយរបៀបនេះដែរ ទៅកាន់អ្នកការទូតចិនម្នាក់, ដោយចំអន់លេងបន្តិចផង ៖ "បើយើង, អាមេរិកាំង, ជាអ្នកចាញ់, អស់លោក, ចិន, ជាអ្នករងគ្រោះ។"

"ពាក្យលែបខាយ" នៃអ្នកទទួលខុសត្រូវខាងការបរទេសអាមេរិកាំងនេះ និយាយមិនតិចទេ អំពីទំហំនៃការវិវាទ ចិន-រុស្ស៊ី, មិនត្រឹមតែនៅឥណ្ឌូចិនទេ, ប៉ុន្តែនៅក្នុងអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ទាំងមូល។ សហភាពសូវៀតដែលនយោបាយក្រៅប្រទេសចំពោះរដ្ឋទាំងឡាយនៃអាស៊ីភាគអគ្នេយ៍ មិនសូវលោភលន់ប៉ុន្មាន មុនវិវាទនេះកើតឡើង[២], កំពុងតែលាតសន្ធឹងឥទ្ធិឫទ្ធិខ្លួនលើភូមិភាគនេះនៃពិភពលោក បន្តិចម្ដងៗ ប៉ុន្តែជាក់ឡើងៗ។ តាមឧបាយនេះ រុស្ស៊ីចង់ឡោមព័ទ្ធចិន តាមរយៈប្រទេសទាំងឡាយដែលនៅក្រោមឥទ្ធិពលខ្លួន។

ក្រោយបរាជ័យនៃអាមេរិកាំងនៅឥណ្ឌូចិន, គឺដោយសារសទ្ធុះសតិប្រឆាំងយួនរបស់ខ្មែរ ដែលប្រទេសចិនអាចតោងជាប់មែកឈើកម្ពុជា, ក្នុងពេលដែលវៀត-ណាម[៣] និងលាវ[៤] ធ្លាក់ទៅក្រោមឥទ្ធិពលសហភាពសូវៀត។ ដូចជាចិនត្រូវការប្រទេសកម្ពុជាដែរ ខ្មែរក្រហមត្រូវការប្រទេសចិន។ ពួកនេះបែរទៅរកចិនមិនត្រឹមតែដើម្បីទប់ទល់នឹងកម្លាំងយួនទេ, ប៉ុន្តែដើម្បីពង្រឹងអំណាចខ្លួនដែរ ដោយធ្វើការបំបាក់ការប៉ុនប៉ងប្រឆាំងការបដិវត្តន៍។ ប៉ុន្តែគេអាចសួរថា តើក្នុងកំឡុងពេលប៉ុន្មាន ឥទ្ធិពលចិនលើកម្ពុជា នឹងនៅតែខ្លាំងដដែល? បានចាប់ផ្ដើមរួចទៅហើយ ការប្រណាំងប្រជែងគ្នាយ៉ាងស្វិតស្វាញ រវាងមហាអំណាចសង្គមនិយមទាំងពីរ នៅប្រទេសថៃ, ភូមា និងម៉ាឡេស៊ី។ ទំនាស់ចិន-រុស្ស៊ីនៅឥណ្ឌូចិន ដែលបណ្ដាក់គ្នាមក ក្លាយទៅជាទំនាស់ ខ្មែរ-យួន, យក "ចំណោទមុខពីរ" មួយយ៉ាងពិបាក មកឲ្យចិនដោះស្រាយ។ ដោយវៀតណាមនិងកម្ពុជានៅក្នុងសេរៀនមនោគមវិជ្ជាដូចគ្នា ប្រទេសចិនត្រូវជ្រើសរើសយកការដោះស្រាយមួយដែលមិនឃ្លាង ៖ ទៅលើមួយដែលជាប់នឹងចិនតាមលោហិត និងតាមសាវតាពប់សតវត្សរ៍, ឬ ទៅលើមួយទៀត ដែលចិនការពារដើម្បីប្រយោជន៍ខ្លួនផ្ទាល់។

(*) សំដៅទៅរដ្ឋ ប៊ុលការី, យូហ្គោស្លាវី, និងអាល់បានី ដែលមានរបបសង្គមនិយមដូចគ្នា ប៉ុន្តែមាន "មិត្តសម្លាញ់" ខុសគ្នា។

រឿងនេះដឹងហើយ, យើងត្រូវសំគាល់ថា សង្គ្រាមមួយទៀតរវាងកម្ពុជានិងវៀតណាម។ ដែលឥឡូវនេះគ្រាន់តែនៅក្នុងការស្មានទុក, អាចនឹងផ្ទុះឡើងស្អែកៗ នេះ។ ការណ៍នេះអាចកើតមានឡើងណាស់ ដូចដែលប្រវត្តិសាស្ត្រនៃអាស៊ីបានបង្រៀនដល់យើង, ប្រវត្តិសាស្ត្រដែលមានការបត់បែនជាច្រើន ដែលគេពុំអាចស្មានទុកជាមុនឡើយ។ ក្នុងករណីចំបាំងខ្មែរ-យួន, ប្រទេសចិនមានតែជំរើសបីទេ ៖

ក) ចិនផ្តល់ជំនួយយ៉ាងពេញលេញខាងអាវុធយុទ្ធភ័ណ្ឌដល់ខ្មែរក្រហម។ ប៉ុន្តែពួកនេះទប់ទល់បានទេ នឹងកងទ័ពយួនដែលមានច្រើនជាងយ៉ាងលើសលុប[៥] និងអាវុធយ៉ាងទំនើបរបស់រុស្ស៊ី (ជាពិសេសអាកាសយានដែលនឹងត្រួតត្រាផ្លូវអាកាស)? ពេលណាយោធាខ្លួនស្លាប់អស់ច្រើនទៅ តើខ្មែរក្រហមបែរទៅរកនរណា? ទៅរកបណ្តាជនដែលខ្លួនយកទៅធ្វើទាសករ?

ខ) កងទ័ពខ្មែរក្រហមខ្ចាត់ខ្ចាយទៅ, តើចិនចាប់ដៃម្ចាស់ "សហព័ន្ធឥណ្ឌូចិនឬទេ? ដើម្បីនៅឲ្យស្មើមុខនឹងសហភាពសូវៀត? (គេបានឃើញរួចម្តងមកហើយ ការណ៍ដែលចិន "ត្រឡប់ក្រោយ, បែរ!" នៅមុខព្រឹត្តិការណ៍ដែលខ្លួនខាយាំងពុំបាន គឺនៅពេលដែលខ្មែរក្រហមឈ្នះលើសីហនុ)។

គ) តើចិនប្រកាសសង្គ្រាមទល់នឹង វៀតណាម "ដំតូច" ឬទេ, ការណ៍ដែលអាចនាំឲ្យសហភាពសូវៀតធ្វើអន្តរាគមន៍ ហើយបង្កើតផលវិបាកដែលគេស្ទើរតែមិនហ៊ាននឹកទៅដល់? ប្រទេសលាវដែលជាប់ព្រំដែនគ្នា ធ្លាក់ទៅក្នុងដៃរុស្ស៊ីទៅហើយ, តើកម្ពុជា គួរចិនធ្វើពលិកម្មឲ្យឬទេ?

ប៉ុន្តែគេពុំអាចស្មានទុកជាមុនបានឡើយ ថាចិននឹងមានប្រតិកម្មយ៉ាងនេះ យ៉ាងនោះ។ ដូចជាប្រទេសទាំងអស់នៅអាស៊ីដែរ (លើកលែងតែជប៉ុន?) ដែលបណ្តាជនពុំដែលបានស្គាល់ឡើយ ថាអ្វីជាប្រជាធិបតេយ្យពិតប្រាកដ, ប្រទេសចិន, មហាប្រទេសមួយដែលអារិយធម៌នៅក្នុងពពួកចាស់ជាងគេទាំងអស់ក្នុងពិភពលោក, នៅតែជាប្រទេសមួយដែលនយោបាយរដ្ឋនៅក្នុងកណ្តាប់ដៃមនុស្សតែមួយក្រុម។ ប៉ុន្តែបើយើងបើកទំព័រប្រវត្តិសាស្ត្រយើងឡើងវិញ យើងនឹងឃើញហេតុការណ៍ខ្លះ ដែលអាចឲ្យយើងរិះគិត។

ក្នុងរយៈកាលទាំងមូលនៃអំណាចរបស់ សីហនុ, គេអាចថាប្រទេសកម្ពុជាជារណបប្រទេសចិនក៏បានដែរ (អាន "ទំនាក់ទំនងខ្មែរ-ចិន")។ ក្នុងគ្រប់ពេលមានទំនាស់ទឹកដីជាមួយប្រទេសជិតខាង, សម្តេចគំរាមថាចិននឹងលើកទ័ពមកជួយកម្ពុជា។ នៅខែសីហា ១៩៦២, ក្រោយពីបានធ្វើឲ្យកោះភូក្វឹក (កោះត្រល់)[៦] ទៅជាមូលដ្ឋានជើងទឹកយ៉ាងធំបំផុតនៃប្រទេស ដើម្បីបញ្ចប់ការលួចបញ្ចូលខ្លួននៃវៀតកុង ដែលមកពីស្រុកខ្មែរតាមសមុទ្រ, វៀតណាមខាងត្បូងទាមទារកោះមួយចំនួនពីកម្ពុជា ៖ កោះថ្មី, កោះសេះ, កោះអន្ទាយ, កោះតាគាវ និងកោះពោ។ ប្រទេសទាំងពីររិះតែនឹងច្បាំងគ្នា។ ពីក្រុងប៉េកាំង ជូអេនឡាយ គំរាមថានឹងឲ្យទ័ពចិនធ្វើអន្តរាគមន៍។

នៅខែមីនា ១៩៦៤ លោក លន់ នល់, ដែលក្នុងកាលនោះជានាយអគ្គសេនាធិការកងទ័ព, ធ្វើទស្សនកិច្ចមួយនៅប្រទេសចិន ដែលនឹងឲ្យមកគាត់នូវអាវុធសំរាប់បីកងវរសេនាតូច។ ក្នុងពេលនោះប្រធាន ម៉ៅ ប្រាប់ទៅគាត់ថា ៖ "យើងនឹងនៅក្បែរប្រទេសកម្ពុជាជានិច្ច ក្នុងការទប់ទល់នឹងចក្រពត្តិអាមេរិកាំងនិងបរិវារ។" អ្នកដឹកនាំខ្មែរឡើងទឹកចិត្តនឹងការរាប់ករបស់អ្នកដឹកនាំចិនណាស់ ហើយក៏បង្កើតរឿងមិនពិតមួយ, ប្រហែលជាដើម្បីបន្ទុកចិត្តពួកវិទ្ធង្សនាខាងឆ្វេង ជាងដើម្បីបំភ័យអ្នកជិតខាងដែលកោងកាច ៖ ពាក្យចចាមអារាមមួយលេចចេញនៅភ្នំពេញ រួចបន្ទាប់មកឮពេញប្រទេសកម្ពុជា ថាកប៉ាល់ហោះចិនទាំងពាន់ ដែលគេលាបសញ្ញាទ័ពអាកាសខ្មែរ ត្រៀមខ្លួនទុករួចស្រេច នឹងធ្វើអន្តរាគមន៍ពេលណាកម្ពុជាត្រូវឈ្លានពានដោយប្រទេសជិតខាង!

សុន្ទរកថានៃសម្តេចសីហនុក្នុងសមាជជាតិ នៅខែធ្នូ ១៩៦៤, ដែលប្រាប់ដល់ប្រទេសឲ្យដឹងថា ចិនសន្យាតែផ្តល់អាវុធ មិនធានាធ្វើអន្តរាគមន៍កងទ័ពទេ ពេលណាមានការឈ្លានពាន, ក៏ធ្វើឲ្យរលាយសេចក្តីសង្ឃឹមនោះមួយពេលទៅ។

ស្អាក់នៅប៉េកាំងក្រោយខែមីនា ១៩៧០, សីហនុសង្ឃឹមទាំងស្រុងលើ ជូអេនឡាយ។ ប្រធានរណសិរ្សរួបរួមជាតិនៃកម្ពុជា —ហើយស្រុកខ្មែរទាំងមូលក៏ប្រហែលជាដូច្នេះដែរ— ជាអ្នករងគ្រោះនឹងការជឿស្អុង[៧] លើចិននេះ។

ចំណែកខាង "មតិសាកលលោក" វិញ, ចូរយើងឈប់សង្ឃឹមផ្តេកផ្តួលលើទៅ។ ប្រតិកម្មនៃពិភពលោកចំពោះមុខការសម្លាប់រង្គាលអស់ខ្មែរយើងរាប់លាននាក់ បង្ហាញឲ្យយើងឃើញច្បាស់នូវប្រសិទ្ធភាពនៃ "មតិពិភពលោក" នេះ។ ករណីនៃប្រជាជាតិប៉ាឡេស្ទីន ក៏ជាឧទាហរណ៍មួយដែរ។ វាសនានៃកម្ពុជាផ្តេកផ្តួលទៅលើតែការប្រឹងប្រែងរបស់ ***ខេមរជន*** *ប៉ុណ្ណោះ។*

គឺ ***ខេមរជន*** *ទេ ដែលនឹងសំរេចថាខ្លួននឹងស្គាល់ ឬនឹងមិនស្គាល់វាសនានៃជនជាតិចាម[៨]។*

សំនួរទី ៨ ៖ ដោយវាយប្រហារថៃជាច្រើនដង តើខ្មែរក្រហមចង់យកទឹកដីចាស់វិញឬទេ? ដូច្នេះគេមិនជាអ្នកជាតិនិយមខ្លាំង? (នៅទំព័រ ១១៨)

អធិប្បាយ

(១) គឺ ហិនរី គិស្សិញជើ ដែលបានបំពេញករណីយកិច្ចខ្លួនជាអាមេរិកាំង ដោយប្រានប្រទេសខ្មែរចូលក្នុងភ្លើងសង្គ្រាម ដើម្បីស្រង់ជីវិតទាហានអាមេរិកាំង។

(២) កន្ទែងសំរាប់ឥណ្ឌូចិនក្នុងនយោបាយក្រៅប្រទេស នៃសហភាពសូវៀត ក្រោម នីគីតា គ្រូចេវ មិនសូវសំខាន់ប៉ុន្មានទេ។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៦៥ អាឡេចស៊ីះ កុសស៊ីហ្គីន កែប្រែជាថ្មីនូវនយោបាយរុស្ស៊ីចំពោះវៀតណាមខាងជើង និងកូរ៉េខាងជើង។

(៣) ក្នុងពេលថ្មីៗ នេះ យ៉ ង្វៀងយ៉ាប់ បានថ្លែងការណ៍ថា ៖ "នៅឆ្នាំ ២០០០ វៀតណាមនឹងលែងជាប្រទេសពុំសូវល្អតលាស់ហើយ"។ ក្នុងពេលដែលអ្នកដឹកនាំខ្មែរក្រហមឲ្យសំឡាប់ពួកពេទ្យ, អ្នកបច្ចេកទេស, បញ្ញាវន្ត, ឲ្យបិទសាលានិងសាកលវិទ្យាល័យ, អ្នកដឹកនាំយួនចាត់វិធានការណ៍ផ្ទុយទៅវិញ។ ដើម្បីធ្វើឲ្យខ្លួនទំនើប វៀតណាមបែរទៅរកសហភាពសូវៀតជាពិសេស, ប៉ុន្តែបច្ចេកទេសនៃបស្ចឹមទិស ក៏យួនទំរកដែរ។

(៤) ប្រទេសលាវជាចំណីមួយ ដែលយួនស្រួលលេប ដោយហេតុថា ៖

ក- លាវមានព្រំដែនជាប់នឹងវៀតណាមខាងជើង

ខ- លើផ្ទៃដីទំហំ ២៣៦ ០០០ គ.ម², ប្រជាជនលាវមានចំនួនតែ ៣ លាននាក់ នៅឆ្នាំ ១៩៧៥ (មិនទាំងដល់ ១៣ នាក់ ក្នុង១ គ.ម² ផង, គឺថាតិចជាង ១ ជា ៣ បើប្រៀបទៅនឹងកម្ពុជាមុនខែមេសា ១៩៧៥)។ ប្រជាជនដ៏តិចនេះបែងចែកជាជនជាតិសាសន៍ផ្សេងៗ ច្រើនទៅទៀត, ជាហេតុឲ្យសង្គមអាចប្រេះឆាបានដោយស្រួល។ មួយចំណែកទៀត ពាក់កណ្ដាលប្រទេសលាវបានជ្រួតជ្រាបនឹងវប្បធម៌យួនទៅហើយ (ប៉ាថេតឡាវ, រដ្ឋមន្ត្រីទីមួយសព្វថ្ងៃ កៃសូនផុំវិហាន មានឪពុកយួន, ចំណែកប្រមុខរដ្ឋម្ចាស់សុផានុវង្ស មានប្រពន្ធយួន)។

សន្ធិសញ្ញាការពារគ្នាទៅវិញទៅមក, ដែលបានចុះក្នុងពេលថ្មីៗ នេះ ហើយដែលចងលាវនឹងវៀតណាម ក្នុងរយៈពេល ២៥ឆ្នាំ, គឺជាសាលក្រមកាត់ទោសប្រហារជីវិតលាវ។ យូរទៅ, បើគ្មានអ្វីមកធ្វើឲ្យប្រែប្រួលស្ថានការណ៍ធម្មតា, ប្រជាជនលាវនឹងក្លាយទៅជាអាណិកជនមួយក្រុម ក្នុងសមុទ្រជនជាតិយួន។

(៥) ច្បាប់មួយថ្មីៗ នៅវៀតណាម អនុញ្ញាតឲ្យរដ្ឋាភិបាលទុកទាហានទាំងអស់ បំរើកងទ័ពតទៅទៀត, ហើយដាក់ការទទួលខុសត្រូវខាងអភិវឌ្ឍន៍សេដ្ឋកិច្ច ក្នុងដៃរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារប្រទេស, យ៉ ង្វៀងយ៉ាប់។ តទៅនេះ គឺតារាងប្រៀបធៀបកងទ័ពយួននិងខ្មែរ (ស្រង់ចេញពីសារពត៌មាន ឡឺម៉ុងដ៍ ថ្ងៃ ៣ មេសា ១៩៧៨) ៖

<u>ទ័ពយួន</u>

ទូទៅ = ទាហាន ៦១៥ ០០០ នាក់។ កងយាមព្រំដែន, យាមឆ្នេរសមុទ្រ និងកងសន្តិសុខប្រជាជន = ៥០ ០០០ នាក់។ កងប្រជារាស្ត្រកាន់អាវុធ = ១ ៥០០ ០០០ នាក់។

ជើងគោក= ១៨ កងពលធំថ្មើរជើង។ ៣ កងវរសេនាធំរថក្រោះ។ ២០ កងវរសេនាធំបាញ់កាំជ្រួចហោះ "សាម"។ ៤០ កងវរសេនាធំកាំភ្លើងបាញ់យន្តហោះ។ មានជាពិសេស ៩០០ រថក្រោះមធ្យម ធុន តេ-៣៤, តេ-៥៤ និង តេ-៥៩។

ជើងអាកាស = ១២ ០០០ នាក់ ៖ យន្តហោះចម្បាំង ១៩៨ (ជាពិសេស ១១០ មិច-១៧ និង ស៊ូខូយ-៧, ៨០ មិច-១៩ និង មិច-២១)។ យន្តហោះដឹកនាំ ៥០ ឧទ្ធម្ភាគចក្រ ២៥។

ជើងទឹក = ៣ ០០០ នាក់ ៖ នាវាអមការពារ ២។ កាណូតលឿនបាញ់កាំជ្រួចហោះ ៤។ កាណូតផ្សេងៗ ទូកឡើងគោក ៖ ៨០។ ឧទ្ធម្ភាគចក្រ ១០ ។ សំណល់ពីអាមេរិកាំង ៖ រថក្រោះ ៥០០។ យន្តហោះនិងឧទ្ធម្ភាគចក្រ ១ ១០០។

ទ័ពខ្មែរ

ទូទៅ = ទាហាន ៨០ ០០០ នាក់។ ចែកជា ៤ កងពលធំ និង ៣ កងវរសេនាធំស្វយ័ត។

ជើងគោក = រថក្រោះស្រាលដឹកយោធា ១៧៥។ ២៦ កាំភ្លើងធំ ធុន ១៥៥ ម.ម., ២០០ កាំភ្លើងធំ ធុន ១០៥ ម.ម., កាំភ្លើងត្បាល់និងកាំភ្លើងធំមិនថយក្រោយ ធុន ១០៧ ម.ម.។ សម្ភារៈទាំងនេះធ្វើដោយចិន រុស្ស៊ី និង អាមេរិកាំង។

ជើងអាកាស = ប្រហែលជាភ្ជាប់ទៅទ័ពជើងគោក។ មានយន្តហោះចម្បាំង ១០ ធុន អាអិណ-២០, យន្តហោះដឹកនាំ ១០, យន្តហោះសំរាប់ហាត់ ៣៥, ឧទ្ធម្ភាគចក្រ ២៥។

ជើងទឹក = កប៉ាល់តូចធ្វើល្បាត ទូកឡើងគោក = ១៥០។

(៦) កោះត្រល់ត្រូវបានបារាំងឲ្យទៅយួន ក្នុងពេលភ្ជាប់ កូសាំងស៊ីន ទៅវៀតណាម នៅឆ្នាំ ១៩៤៩ (ជាមួយគ្នានឹងកោះ ប៉ារ៉ាសែល ដែលចិននិងយួនដណ្ដើមគ្នាសព្វថ្ងៃ)។ បើគេមើលផែនទីឆ្នេរសមុទ្រខ្មែរ, គេអាចតែស្រងាកចិត្តនឹងអយុត្តិធម៌ពីរជាន់ នៃអាជ្ញាធរបារាំងសម័យនោះ។

(៧) ការទុកចិត្តស្លូក, ការសង្ឃឹមរហូតភ្លេចខ្លួន, ការជឿស្កុងលើអ្វីមួយដែលមិនពិត មិនប្រសិទ្ធដូចស្មាន, អាចជាគ្រោះថ្នាក់មួយយ៉ាងធំដល់សង្គម បើមនុស្សក្នុងសង្គមនោះមានគុណវិបត្តិទាំងនេះច្រើនគ្នាពេក។ ឧទាហរណ៍ ៖ មានមិនតិចទេ អ្នកដែលបានយកឈ្មោះបីនេះ " ហ៊ូ យន់, ហ៊ុយ នឹម, ខៀវ សំផន" ជានិមិត្តរូបនៃការស្អាតស្អំនៃជាតិនិយមខ្មែរ, ជាសង្ឃឹមរបស់ប្រទេសកម្ពុជា។ សង្គមខ្មែរយើងប្រព្រឹត្តទំលាប់អាក្រក់មួយ ដែលបង្កើតនិងកំឡាគុណវិបត្តិខាងលើនេះ, ឬយ៉ាងហោចណាស់ ក៏សណ្ដំការវាងវៃនិងសុភនិច្ឆ័យដែរ។ ទំលាប់អាក្រក់នេះគឺជំនឿលើអារក្សអ្នកតា ទេវតា ឥន្ទ្រព្រហ្ម ទសបារមី

វត្តសក្តិសិទ្ធ ។ល។ មិនត្រឹមតែជនធម្មតាទេ ដែលជឿហើយធ្វើពិធីក្នុងជីវិតផ្ទាល់ខ្លួន, គឺរហូតដល់ស្តេចផែនដី (និងប្រធានាធិបតី) ដែលចាត់ការរដ្ឋតាមពិធីនោះ ៖ បួងសួងសុំទឹកភ្លៀង ឲ្យឧទ្ទម្ភាគចក្របាចខ្សាច់ "ព័ទ្ធសីមា" ជុំវិញភ្នំពេញ ។ល។

ក្រោយខែមេសា ១៩៧៥ នេះទៀត ក៏នៅមានអ្នកនយោបាយយើង "ចាក់គម្ពីរ" ដើម្បីគិតគូរការរំដោះជាតិ!

(៨) *ជនជាតិចាមមានសណ្តានសាសន៍ ដូចមនុស្សដែលនៅជ្រោយម៉ាឡេស៊ី និងនៅក្នុងកោះដ៏ច្រើននៃមហាសមុទ្រប៉ាស៊ីហ្វិក (សាសន៍ម៉ាឡេយូ — ប៉ូលីណេស៊ីយែន)។ នៅដើមគ្រិស្តសករាជ, ជនជាតិនេះបានចូលមកនៅតាមជាយសមុទ្រ ដែលលាតសន្ធឹងពីទ្វារអណ្ណាមមកដល់ជ្រោយវ៉ាវ៉ែឡា។ ចាប់ពីសតវត្សរ៍ទី ១០ ទៅ, ចាមបានប៉ះទង្គិចនឹងខ្មែរ ក្នុងពេលដែលខ្លួនកំពុងត្រូវយួនរុញច្រានចុះពីទិសខាងជើង។ ក្នុងកំឡុងសតវត្សរ៍ទី ១២ ទាំងមូល ចាមនឹងខ្មែរច្បាំងគ្នារហូត ដោយមានការកាន់កាប់ទឹកដីគ្នាទៅវិញទៅមក។ នៅឆ្នាំ ១១៧៧, បន្ទាប់ពីបានវាយសម្រុកអង្គរ ដោយមិនឲ្យខ្មែរដឹងខ្លួនជាមុន, ចាមកាន់កាប់រាជធានីចំនួនប្រាំឆ្នាំ។ ក្នុងឆ្នាំ ១១៨១, កូនរបស់ស្តេច ធារានិន្ទ្រាវរ្ម័នទី២ (១១៥០-១១៦០) រំដោះអង្គរវិញបាន ហើយឡើងសោយរាជ្យក្រោមឈ្មោះថា ជ័យវរ្ម័នទី៧ ។ ឆ្លើយតបនឹងការឈ្លានពានមួយរបស់ចាម នៅឆ្នាំ ១១៩០, ជ័យវរ្ម័នទី៧ វាយលុកចូលប្រទេសចំប៉ា។ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១២០៣ ទៅ, ស្រុកចំប៉ាក្លាយទៅជាខេត្តមួយរបស់ខ្មែរ។ នៅឆ្នាំ ១២២៧, ស្តេចឥន្ទ្រាវរ្ម័នទី២ (១២០១-១២៤៣) ដែលជាពុទ្ធសាសនិកជនយ៉ាងជ្រះថ្លាដូចឪពុក (ជ័យវរ្ម័នទី៧) ដែរ ហើយដែលចង់អនុវត្តន៍មេត្តាករុណាធម៌, បញ្ជាឲ្យដកទ័ពចេញពីចំប៉ា។ ក្នុងឆ្នាំដដែល, អភិបាលខេត្តចំប៉ាទទួលម្កុដជាស្តេច ហើយប្រទេសចំប៉ាក៏មានរាជាធិបតេយ្យផ្ទាល់វិញ។ ប៉ុន្តែ ចេញពីអាណាចក្រខ្មែរមិនបានយូរប៉ុន្មាន, ប្រទេសចាមត្រូវយួនវាយលុកទៀត។*

នៅសតវត្សរ៍ទី ១៨, ប្រទេសចំប៉ា បានបាត់ពីផែនទីពិភពលោក ហើយប្រជាជនចាមក៏បានស្លាប់បាត់បង់។ អ្នកដែលនៅសល់ រត់ទៅជ្រកកោនឯកម្ពុជា (អាណិកជនមួយក្រុមតូច រស់នៅក្នុងកូសាំងស៊ីន)។ ក្នុងឆ្នាំ ១៩៧០, ជនជាតិចាមនៅកម្ពុជាមានចំនួន ៨០ ០០០ នាក់ ដែលច្រើនតែរស់នៅដោយការនេសាទ។ ផ្ទុយនឹងជនជាតិចិន ដែលបានខិតខំបញ្ចូលខ្លួនក្នុងសង្គមខ្មែរ ហើយក្នុងពេលជាមួយគ្នា ធ្វើឲ្យខ្មែរជ្រួតជ្រាបនឹងវប្បធម៌ខ្លួនដែរ, ចាមតែងតែរស់នៅដាច់ដោយឡែក ក្នុងសហគមន៍ខ្លួន។ ការណ៍នេះប្រហែលជាមកពីសាសនានៃជនជាតិចាម, ហៅខ្មែរឥស្លាម (ប្រទេសចំប៉ាដែលមានវប្បធម៌យោងទៅឥណ្ឌា បានកាន់សាសនាមហាម៉ាត់ នៅសតវត្សរ៍ទី ១៥)។ ដោយខ្វល់ខ្វាយ ចង់រក្សាទុកកេរ្តិ៍មរតកវប្បធម៌និងសាសនាខ្លួន, ចំណងដែលជាសន្ទុះព្រលឹងធម្មតា របស់ក្រុមអាណិកជន, គ្រួសារចាមឲ្យកូនណាដែលពូកែ ចូលធ្វើការក្នុងរដ្ឋការនិងកងទ័ពខ្មែរ។ មន្ត្រីនិងនាយទាហានចាមទាំងនោះ មានភារៈការពារប្រយោជន៍នៃសហគមន៍ខ្លួន។ ក្នុងចំណោមនោះ, អ្នកដែលបានបំពេញមុខការនេះយ៉ាងពេញលេញ គឺ អតីតៈឧត្តមសេនីយ៍ ឡេះ កាសែម។ អ្នករៀបចំយ៉ាងសំខាន់ម្នាក់ នៃ "រដ្ឋប្រហារ" នៃថ្ងៃ ១៨ មីនា, ឡេះ កាសែម ជាដៃស្តាំមួយនៃ លន់ នល់ ក្នុងពេលដ៏យូរ។ ឧត្តមសេនីយ៍ កាសែម បានត្រូវលោក លន់ នល់ ចាត់ឲ្យបំពេញបេសកកម្មសម្ងាត់ជាច្រើន។ ជាមួយនឹងមរណភាពរបស់គាត់នៅម៉ាឡេស៊ីក្នុងពេលថ្មីៗ នេះ, គឺឃ្លាំងមួយយ៉ាងធំ នៃរឿងសម្ងាត់ក្នុងប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរសព្វថ្ងៃ ដែលបាត់បង់។

ជាមួយនឹងការឡើងកាន់អំណាចនៃខ្មែរក្រហម, ពួកខ្មែរឥស្លាមបានស្គាល់មហាវិយោគមួយទៀត ៖ ការសម្លាប់រង្គាល ដូចដែលបានស្គាល់នឹងកំពុងតែស្គាល់ បងប្អូនយើងក្នុងស្រុកដែរ។ ចាមមួយចំនួនតូចបានចេញរួចពីកម្ពុជា, ហើយរកឃើញជំរកក្នុងប្រទេសមួយទៀត ជាពិសេសម៉ាឡេស៊ី។ ចាមបានបាត់មែនទែនហើយពីបញ្ជីមនុស្សរស់។

យើង, ខ្មែរ, ត្រូវទាញជំបូន្មានចេញពីសាវតាប្រទេសចំប៉ានិងប្រជាជនចាម។ អ្នកដែលយល់ថា ការព្រួយបារម្ភអំពីជីវិតប្រជាជាតិខ្មែរ ជាទុទិដ្ឋិនិយម, គួរឈប់មើលឆាយប្រវត្តិសាស្ត្រ ហើយគិតពិចារណាឡើងវិញ។